

משה חיים פלח

בענין צבע ראשון ראשון (ב)

מלטרפות ר"ש צן יהודה אומר משום ר"ש לצען הרי אלו מלטרפות ע"כ, הרי דאף מכירה דינה כלציעה ופטרה, וקשיא לרב חסדא.

ונראה דהנה דינא דרב חסדא דגזז ומכר ראשון ראשון חייב ציאר צחידושי רבינו חיים הלוי (פ"י מציבורים) דיסוד חיוצא דראשית הגז לא חייל כלל על החפלא דגיוזת אלא על הצעלים ולהכי מלטרף אף צזה אחר זה, וז"ל שם, ראשית הגז אחרי דילפינן מקרא דחינה טובלת, הדר דינא דאין כאן חיוצא כלל על גוף החפלא של הגיוזת, ורק על הצעלים הוא דחייל חיוצא, וכן לירוף שיעורא דחמשה לאן ג"כ לא הוי צהחפלא של הגיוזת, וכדחזינן דגם בגזז השניה לאחר מכירת גיוזת הראשונה ג"כ פסק הרמב"ם צהע"ז שם דחייב צראשית הגז, ואף על גב דליכא גביה כלל חפלא גיוזת של חמשה לאן כיון דמכר אחת קודם גיוזת חצרתה, ומ"מ חזינן דחייב צראשית הגז, וצעל כרחק שמע מינה דעיקר לירוף שיעורא צעינן רק לגבי הצעלים, דגיוזת חמשה לאן מתחייב צראשית הגז, ועל כן מלטרפי גם צזה אחר זה, ולפי"ז לא מלטרפי רק צחד צעלים אצל צתרי צעלים לא יוכלו להלטרף כלל צשיעורם, כיון דאין כאן דין לירוף צהחפלא של הגיוזת כלל, וגם דכיון דחייב חייל רק על הצעלים כו' עכ"ל יעו"ש.

ונראה לדון דהך מילתא מיתלח תלי צפלוגתא דתנאי, דהנה צמתני' תנן ראשית הגז אינו נוהג אלא צרחלות ואינו נוהג אלא צמרובה וכמה הוא מרובה צ"ש אומרים שתי רחלות שנאמר יחיה איש עגלת צקר ושתי לאן וצ"ה אומרים חמש שנאמר חמש לאן עשויות, רבי דוסא צן הרכינס אומר חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס חייבות צראשית הגז וחכמים אומרים חמש רחלות גוזזות כל שהן, וצגמ' (ק"ג ז) וכמה כל שהן אמר רב מנה ופרס וצלצד שיכו מחומשות ושמואל אמר ששים ונותן סלע אחת לכהן רצה צר צר חנה אמר ר' יוחנן שש לכהן חמשה ואחד לו עולא אמר ר' אלעזר כל שהן שנינו, ויעוין צתום' (צ"ג ק"ג ז) דתמכו וז"ל שיעור דרצנן ור' דוסא לא ידעינן מנא ליה.

לא הספיק ליתנו לו עד שלצעו פטור לצנו ולא לצעו חייב, וצצ"ק (ג' ז) תניא גזז ראשון ראשון ולצעו ראשון ראשון וטוואו ראשון ראשון וארגו אין מלטרף רבי שמעון צן יהודה אומר משום ר' שמעון לצעו מלטרף [וכן לעיל שם גזזו טוואו וארגו אין מלטרף לצנו רבי שמעון אומר אין מלטרף וחכמים אומרים מלטרף] ויעוין צתום' (שם טו ז) לא הספיק ליתנו עד שלצעו פטור אפי' כשגזז שיעור חמשה רחילות יחד שחל עליו חיוצ ראשית הגז פטור כשלצעו כו' וא"ת הא דמייתי התם גזז ראשון ולצעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד נמי וי"ל דהתם אפי' לצע מקלת והניח מקלת פטור אפי' מה שלא לצע שלא חל עליו חיוצ ראשית הגז כיון שאין מלטרף אצל הכא שגזז כשיעור תחילה ונתחייב לכהן דוקא לצעו כולו פטור אצל הניח מקלת מה שהניח חייב אף על פי שאין צו שיעור שכבר נתחייב, וכן פירש רש"י צמהדו"ק דינא דמתני', ועמדו האחרו' דהרמב"ם השמיט האי דינא, ולא הביא אלא דינא דמתני' (פ"י מציבורים ה"ו) היה הלמר שלהן אדום או שחור או שחום חייבות צראשית הגז אצל אס גזז הלמר ולצעו קודם שיתן נפטר מראשית הגז עכ"ל.

עוד תמכו האחרו', דלקמן (ק"ה ז) איתמר גזז ומכר ראשונה רב חסדא אמר חייב ר' נתן צר הושטיא אמר פטור רב חסדא אמר חייב דהא גזז ר' נתן צר הושטיא אמר פטור צעידנא דקא מלא שיעורא צעינן לאנך וליכא, ויעוין צרמב"ם (פ"י מציבורים ה"ז) דפירש דמיירי צמכר הגיזה וז"ל היו לו חמש לאן וגזז אחת מהן צלצד ומכר גיוזתה, ואח"כ גזז שניה ומכר גיוזתה, ואח"כ גזז שלישיית ומכר גיוזתה הכל מלטרפות לראשית הגז עכ"ל, ותמכו האחרו' דמאי שנא מכר ראשון ראשון דחייב מלצע ראשון ראשון דפטור, ואי נימא דצחמת האי דינא תלי צפלוגתא דרב חסדא ור' נתן צר הושטיא ניחא עיקר השמעת הרמב"ם, אלא דהא גופא קשיא אמאי לא פרכי' מהך צרייתא לרב חסדא [ויעוין צחי' הרי"ם (צ"ק טז) צשיעת רש"י].

ויש להוסיף עוד דצתוספתא (פ"י ה"ה) איתא כעין הך צרייתא והתם איתא להדיא דאף צמכר ראשון ראשון והתם וז"ל התוספתא לצען טוואן ומכרן אין

הגיזות אלא בחיובא דבעלים, ולהכי מלטרף אף צזה אחר זה, והך טעמא ל"ש אלא לחכמים דלא הוי שיעור בעלם בגיזות, אך לרבי דוסא דהוי שיעור בעלם הגז, צעינן לירוף השיעור צבת אחת, ויש לומר דהך צרייתא אזלא כרבי דוסא, וכן התוספתא י"ל דאזלא כרבי דוסא (ויעוין בתוספתא לעיל שם דסתמא קתה כרבי דוסא ודלא כלישנא דמתני' יט"ז) ורז חסדא ורז נתן זר הושעיא איפלגו אליבא דחכמים [דפסק הרמב"ם (ה"ג) כוותיהו] וניחא היטב הא דהשמיט הרמב"ם הך דינא דלצע ראשון ראשון, דצחמת לדין חייב צכה"ג כשם דחייב צמכר ראשון ראשון.

והנה יעוין ברש"י (צ"ק שם) אבא דגזז ראשון ראשון ולצעו אין מלטרף דפירש וז"ל אין מלטרף דתנן צשחיעת חולין חמש רחלות גוזזות כל אחת מנה ופרס חייבות בראשית הגז וראשית הגז מהו הגוזז רחל לאחר שגזזה נותן מן הגיזה לכהן לפי מה שירצה וצלבד שתהא נתינה חשובה וקתני דאם גזז אחת ולצעו וכן שניה וכן שלישית אין מלטרפות למנה ופרס להתחייב דקננהו צשינוי עכ"ל, ועמדו באחרו' (יעוין צמכרש"ל שם) אמאי נקט רש"י כרבי דוסא.

אך למשנ"ת מצואר היטב, דלרצנן אף אי צעינן שיעור בגיזה אף כיון דאין זה שיעור צחפלא שפיר מלטרף אף צזא"ז, ולהכי פירש רש"י דהך צרייתא אזלא דוקא אליבא דרבי דוסא, דלדידיה איכא שיעור בעלם בגיזות דצצציר מהכי לא מיקרי גז וכדפירש רש"י צמתני', ולדידיה הוא דאיתא להאי דינא דגזז ראשון ראשון ולצעו אין מלטרף [ויעוין עוד צחסדי דוד (פ"י ה"א עמ' רז)].

אולם רש"י ציאר גדר שיעורא דרבי דוסא ושיעורא דרצנן, דהנה צמתני' פירש רש"י מנה מנה ופרס כל אחת מנה וחלי וצציר מהכי לא חשיב גז שזו פחותה שבגיזות עכ"ל, ומצואר דיסוד הדין משום דצפחות מהכי "לא חשיב גז", אולם צגמ' (ק"ז צ) כי סליק איסי זר הינו אשכחיה לר' יוחנן דקא מתני ליה לצריה רחלים אמר ליה אתנייה רחלות כו' אמר ליה איהו ראשית הגז צכמה אמר ליה ר' יוחנן צששים והאנן צכל שהן תנן אמר ליה אם כן מה צין לי ולך, וכתב רש"י וז"ל אידי דאמר ר' דוסא שיעורא רבה אמור רצנן לשון שיעור מועט וגוזמא הוא ומיהו (ששה) [ששים] סלעים צעינן כי היכי דלימטי סלע לכהן דצציר מהכי ליכא למאן דאמר דתיהוי נתינה עכ"ל.

ונראה לכאורה מדברי רש"י, דחלוק ציסודו גדר שיעורא דרבי דוסא מגדר שיעורא דרצנן, דגדר שיעורא דרבי דוסא הוי משום דס"ל דצציר מהכי לא מקרי כלל "גז" אך לרצנן יסוד הדין אינו אלא משום דלימטי סלע לכהן.

ונראה דלרבי דוסא דיסוד שיעורא דראשית הגז היינו משום דצציר מהכי לא מקרי גז, הוי שיעור בעלם צחפלא, משא"כ לחכמים דיסוד הך שיעורא אינו אלא כי היכי דלימטי סלע לכהן, הא לא הוי שיעור צחפלא.

ומעתה יש ליישב היטב צרייתא דלצעו ראשון ראשון פטור [וצתוספתא איתא להדיא דה"ה מכר] ולא קשיא לרז חסדא, דהרי ציאר בגר"ח דיסוד הדין דמכר ראשון ראשון מלטרף משום דשיעורא דראשית הגז אינו בעלם